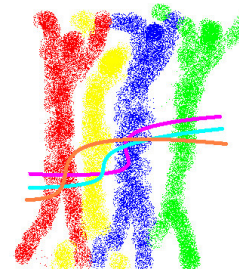

Bevorderen van sociale integratie via burgerschapsacties

**DE OBSTAKELS,
DE STERKE PUNTEN
EN WAT WIJ VOORSTELLEN.**

1. INLEIDING.

De gemeenschappelijk uitgevoerde werkzaamheden met betrekking tot de gehanteerde terminologie in de diverse partnerlanden en de wijze waarop we sommige concepten benaderd hebben, heeft geleid tot een andere wijze om onze actie te definiëren : spreken van inpassing of integratie leek ons te restrictief en reeds gemarkeerd door de ideologische oriëntaties en politieke variabelen al naargelang wie iets voorstelt of waarneemt.

Wij houden dus vast aan het objectief van onze actie : het concept dat door iedereen wordt gedeeld, namelijk toegang tot gelijkheid van kansen om een plaats te vinden in de maatschappij.

De oriëntaties die in de onderscheiden landen gegeven worden aan de begeleiding van de doelgroep verschillen volgens de doelgroep, de geschiedenis van die doelgroep en de band die de doelgroep houdt met het land van herkomst en met het ontvangende land.

Het is dus normaal dat elk van de partners methoden heeft ontwikkeld die in overeenstemming zijn met de nationale wetgeving en met de eigen instellingscultuur en de ideologische oriëntaties die de instelling en de opleider wil geven.

Voor het vervolg van onze werkzaamheden is het dus nodig enkele gemeenschappelijke lijnen uit te zetten die als algemeen kader kon worden gezien en als een soort minimaal sociale verworvenheid van een jongere die tot de doelgroep behoort om als volwassene in deze maatschappij te kunnen slagen, zodat er dus sprake is van gelijkheid van kansen (in vergelijking met een jongere uit de zogenaamde dominante groep).

Dit minimum meten we aan de hand van verschillende doelen uit twee te onderscheiden logische sferen :

DOELEN MET EEN “ NATUURLIJK “ VERPLICHT KARAKTER :

Doel 1 : Gebruik kunnen maken van de rechten volgens de wetgeving van elk land die toegekend worden aan alle inwoners van het land :

- Zijn papieren in orde hebben;
- Zich richten naar de administratieve eisen van het land;
- Aan alle (financiële) voorwaarden voldoen (die toegang verlenen tot de rechten)

Doel 2 : Leven binnen het kader van de legaliteit

- De wet kennen (om ze te kunnen naleven)
- Enkel de toegestane financiële mogelijkheden benutten (officieel gebruik van b.v. Bijstand, geen zwart werk,)
- Belastingen betalen, zolas alle andere burgers

DOELEN DIE DE TOEGANG TOT GELIJKE KANSEN MOETEN VERGEMAKKELIJKEN :

Het gaat hier om een delicaat punt, als we tenminste aannemen dat het nodig is dat iedereen (delen van ?) zijn eigen cultuur moet kunnen behouden en niet direct ondergedompeld moet worden in een eenheidsmodel of geassimileerd moet worden. Bovendien willen we met deze jongeren vermijden te vervallen in simpele modellen : een geslaagd leven houdt in een mooi lineair professioneel traject met steeds meer verantwoordelijkheden. Als beroepskrachten op het terrein van opleiding en arbeidsmarkt willen we uitsluitend elementen behandelen die relevant zijn voor onze opdracht : jongeren helpen om de sociale uitsluiting te overwinnen en het volwassen leven starten met een maximum aan kansen.

Doel 3 : Zijn plaats vinden in de maatschappij.

- De regels / normen kennen en aanvaarden van het leven in deze maatschappij;
- Zijn relationeel netwerk uitbreiden, in elk geval buiten de oorspronkelijke microkosmos treden;
- Zichzelf beter leren kennen en zichzelf in de nabije toekomst kunnen zijn als sociaal wezen.

Doel 4 : Zijn plaats leren kennen in het economisch systeem

- Zijn verlangens leren kennen en ze kunne projecteren tegen de achtergrond van zijn toekomstvisie;
- Kennis verwerven en competenties ontwikkelen om het doel te bereiken.

Doel 5: Actief lid worden van het leven in gemeenschap

- Bewust worden van de plek die een individu moet innemen om te voorkomen dat anderen alles voor hem gaan beslissen;
- Leven als een "burger", dit betekent vrij kiezen op welk niveau en met welke intensiteit hij zijn engagement ziet;
- Meehelpen om het proces in de richting van toegang tot gelijkheid van kansen voor andere leden van zijn oorspronkelijke sociale groep te vergemakkelijken (b.v. door actief mee te werken het beeld te verbeteren en zijn eigen ervaring over te brengen).

HET ANTWOORD DAT WIJ VOORSTELLEN:

Om jongeren te helpen de doelstellingen te bereiken, zijn de methoden per definitie gevarieerd met een reeks van personen en instellingen die een rol spelen. Opvoeding, het onderwijs, opleiding, en in sommige gevallen een repressief apparaat, kennen even zoveel mogelijke benaderingen in het gehele proces van de persoonlijkheidsvorming en de begeleiding op weg naar volwassenheid.

Theoretisch zouden de opleidingsinstituten zich allen bezig houden met overdracht van kennis, van competenties en van beroepsgerichte vaardigheden die jongeren toegang moeten geven tot de arbeidsmarkt.

Maar geconfronteerd met jongeren die een sociaal model verwerpen, is het duidelijk dat inwerken op attitudes belangrijker is dan op inhoud van kennis. Om te bereiken dat een minimum aan sociale attitude wordt verworven, moet de opleider in het bewustzijn van de jongere een aantal principes laten aanvaarden die draaien rond twee grote reflectielijnen :

- " Ik voel me buitengesloten en niet geaccepteerd" : is dat de werkelijkheid ? en ikzelf, sluit ik anderen ook niet buiten ?
- "Ik vind dat de maatschappij alles n mij verplicht is" : maar waarom ? en ik, wat ben ik verplicht aan de maatschappij?

Om het debat in de groep te leiden, moet de opleider de valstrik voorkomen om vooraf opgebouwde modellen te presenteren, en in de rol te vervallen van moralist. Het is vaak beter gebruik te maken van concrete acties en concrete voorbeelden, waardoor de deelnemers uitgenodigd worden zelf ook voorbeelden te noemen en antwoorden te zoeken op de gestelde problemen.

De voorgestelde acties mobiliseren de reacties, de ideeën en de gevoelens waardoor de jongere als natuurlijk een plaats vindt in de groep. Daar houdt het werk niet op, want het is essentieel dat de jongere voldoende afstand doet van eerder ingenomen standpunten en begrijpt welke mechanismen ertoe hebben geleid dat hij die ingenomen heeft. Het gaat er tenslotte om dat hij zijn houding verandert, en dit niet alleen in de beschermde omgeving van een groep, maar de waarde voldoende kan inschatten om de nieuwe houding in nieuwe situaties toe te passen.

In die zin is de praktijk van actief burgerschap tegelijkertijd :

- Een pedagogische benadering die helpt jongeren hun plaats te vinden in het sociale leven en in de wereld van de arbeid, door in spelen op de interdependentie die bestaat tussen de vorming van een groep (en de plaats van de jongere in de groep en de valorisatie van de groep als zodanig) en de verwerkelijking van de persoon zelf (bewustwording van zijn eigen capaciteiten en de valorisatie van zijn zelfbeeld).
- Een actieve gedragslijn om zelf zijn leven als volwassene in handen te nemen en het proces van sociale inschakeling te bestendigen.

2. DE OBSTAKELS OP DE WEG NAAR GELIJKHEID VAN KANSEN

Om het actieve engagement van jongeren in gang te zetten en ze effectief te begeleiden in hun stappen richting arbeidsmarkt, moeten opleiders verschillende soorten obstakels passeren die eigen zijn aan de jongeren zelf, aan hun situatie met betrekking tot het institutionele kader van het land en aan hun sociale en beroepsomgeving.

Maar de opleiders moeten tevens reflecteren op hun eigen attitude, omdat deze eveneens een obstakel kan vormen om tot de gewenste resultaten te komen.

OBSTAKELS, GEZIEN VANUIT HET STANDPUNT VAN DE JONGEREN ZELF

We onderscheiden hier twee soorten obstakels :

- De “objectieve” obstakels : voor de oplossing van de problemen is het absoluut noodzakelijk dat de verschillende “actoren” in een netwerk samenwerken, soms voor een lange tijd. De opleider identificeert de problemen samen met de jongere, start en begeleidt het proces.
- De obstakels die vaak door de jongeren naar voren worden gebracht, maar veeleer “excuses” zijn : het gaat dan vaak om de beeldvorming over de groep waartoe hij behoort of over verschillende leefwijzen.

Wij herinneren er hier aan dat in de studie die in het kader van dit project is uitgevoerd uitsluitend de “moeilijke” jongeren zijn bedoeld die in de instellingen komen om de taal te leren en op weg geholpen te worden naar een betaalde baan. Er zijn gelukkig veel jongeren uit de migrantengroeperingen (“oudkomers”, nieuwkomers, vluchtelingen) die zich snel aanpassen, snel de taal van het land leren, al een uitstekende opleiding hebben genoten in het land van herkomst, snel een baan vinden, etc. Delinquenten zijn echt een kleine minderheid.

Toch is het wel weer zo, dat de opleiders van de partnerinstituten dagelijks geconfronteerd worden met stereotypen, zowel in de doelgroep zelf als daarbuiten. Het betekent feitelijk dat deze vooroordelen eerst weggenomen moeten worden vooraleer een effectief vormings- en opleidingsproces kan beginnen.

Voor elk van de afzonderlijke doelgroepen hebben we eerst de meest voorkomende obstakels waarmee we worden geconfronteerd, geïnventariseerd. We stelden daarbij vast dat een aantal obstakels door alle doelgroepen “gedeeld” worden, terwijl enkele obstakels supplementair genoemd kunnen worden voor specifieke groepen of situaties.

DE OBJECTIEVE OBSTAKELS (DIE DOOR ALLE DOELGROEPEN “GEDEELD” WORDEN)

- **Het lage niveau van opleiding** : nog afgezien van de totale afwezigheid van diploma’s en van beroepskwalificaties is het totale gebrek aan algemene cultuur, soms tot analfabetisme, dat hun communicatie – of de afwezigheid daarvan – met de samenleving langdurig negatief beïnvloedt.
- **Sommige culturele elementen** leiden tot sterke verbodsbepalingen. Meestal zijn deze sterk aan de religie verbonden. En deze liggen ver weg van de zeden en gewoonten van de heersende cultuur. Het strikt volgen van de eigen groepsnormen kan leiden tot langdurige “vrijwillige” uitsluiting van het sociale leven.

Bij deze culturele elementen denken we vooral aan de specifieke handicap die in sommige samenlevingen verbonden is met de

- **de situatie van de vrouw** : de discriminatie van vrouwen in de wereld van de arbeid treft vooral jonge vrouwen. Het ligt voor de hand dat ook in deze beperkte studie de rol van de vrouw in deze groepen vooral in de familie ligt. Voor jonge vrouwen die daaraan willen ontkomen, betekent het onvermijdelijk dat ze in conflict komen met een deel van hun familie.

DE OBSTAKELS DIE ALS EXCUSES GEBRUIKT WORDEN (EN GEMEENSCHAPPELIJK ZIJN VOOR ALLE DOELGROEPEN)

- **Het gevoel – op voorhand – buitengesloten te worden.** Vaak komen jongeren hier mee, ook als jongeren niet direct kunnen aangeven dat of hoe ze gediscrimineerd worden. Zij voelen zich graag slachtoffer van discriminatie, of het of werkelijke feiten is gebaseerd of niet .Dit gevoel heeft automatisch voor gevolg de uitsluiting van anderen en de reproductie van discriminatoire, racistische en xenofobe modellen jegens alle leden van de dominante leden van de samenleving of jegens andere (eveneens) minderheidsgroepen van een andere oorsprong.
- **Illegaal geld verdienen.** Of het als argument wordt aangehaald of niet, het is de belangrijkste verleiding waaraan jongeren blootstaan. Het perspectief van een leven lang een (laag) salaris of Bijstandsuitkering betekent dat ze niet enthousiast zo’n toekomst tegemoet zijn en dat ze niet direct bereid zijn het materiële niveau in het “alternatieve” economische systeem op te geven.
- **Het verwerpen van het westers model.** Het recht om de verschillen te behouden en uit te dragen, wordt soms omgevormd in het formuleren van het recht om niet te integreren. Als minderheid neemt men dan extreme posities in : men blijft leven in zogenaamde microsystemen met eigen regels.

Sommige obstakels gelden slechts voor enkele doelgroepen :

DE SPECIFIEKE, OBJECTIEVE OBSTAKELS

- **De papieren zijn niet in orde.** Dit probleem komt herhaaldelijk voor bij sommige nieuwkomers, zoals jongeren die in het kader van gezinshereniging niet de vereiste papieren hebben. Zij verkeren derhalve in een positie van illegaliteit. Soms is het kwestie van onwetendheid, soms ook van slordigheid. In het geval van de Roma (zigeuners) in Roemenië hebben de meeste jongeren in het geheel geen identiteitspapieren, waardoor zij geen beroep kunnen doen op faciliteiten, zoals uitkeringen, verzekeringen en ondersteuning van de kant van de overheid om een baan te vinden. Het spreekt voor zich dat politieke vluchtelingen eveneens in een precare situatie kunnen zitten.
- **Het gebrek aan kennis van de taal van het ontvangende land.** Alle partners zijn het er over eens dat de kennis van de taal –mondeling en schriftelijk- van primordiaal belang is om een proces van opleiding en integratie in gang te zetten. Het debat blijft nog even open waar en met welke middelen begonnen moet worden. (En nieuw in het debat is of talencursussen een verplicht karakter moeten krijgen met examens en alles wat daaraan vastzit).

DE SPECIFIEKE “EXCUSES” OBSTAKELS.

- **Een familiaal model dat in strijd is met het integratiemodel dat voorgesteld wordt.** Vele jongeren behorend tot de groep migranten en (a fortiori) de Zigeuners in Roemenië hebben als enig referentiepunt de familie die leeft van uitkeringen of afhankelijk is van alternatieve economische systemen. Zij zijn als het ware teruggeworpen op hun eigen gemeenschap van afkomst met weinig of geen contact met de dominante groep in de samenleving. De jongeren die wel een stap richting sociale integratie zet en dus leefwijzen wil veranderen, verliest zijn plaats in de oorspronkelijke groep. De obstakels die hij moet overwinnen, vragen een enorme dosis uithoudingsvermogen en motivatie.
- **De sociale situatie in de oorspronkelijke samenleving.** Het zijn vooral de p[politieke vluchtelingen die te lijden hebben onder het verlies aan sociale status. Daar komt bij de “ontworteling”, het verlies van materiële goederen, het verlaten van familie.

GEZIEN VANUIT HET STANDPUNT VAN DE SOCIALE OMGEVING

Opleiders werken aan het herstel en versterking van het gevoel van eigenwaarde van de jongeren als individu en als lid van een groep. Maar daarnaast moet gewerkt worden aan “beelden” die in de samenleving bestaan van de doelgroep en beelden die de doelgroep van zichzelf heeft. Hierna gaan we vooral in op de “bewerking” van groepen in de maatschappij.

Het grote publiek.

- Racisme en vreemdelingenhaat.
- De sociaal-economische problemen van autochtonen worden vaak en gemakkelijk gebruikt om de fout op anderen te gooien.
- Bijna alle ideeën die bestaan en alle vooroordelen zijn terug te voeren naar een gebrek aan kennis of door de tendens om een geïsoleerd geval te veralgemenen.

De ondernemingen. Behalve waar het gaat om vooroordelen en racistische tendensen bij het topmanagement, bestaan binnen de ondernemingen twee obstakels om jongeren uit deze doelgroep in dienst te nemen :

- het gebrek aan beroepsgerichte kwalificaties;
- het negatieve beeld dat nu eenmaal bestaat over deze doelgroep (het gaat dan om beroepen waarin contact met het publiek belangrijk is).

Dit laatste is vaak een “excuus” argument. De bedrijfsleiding kan zich handig verschuilen.

Gezien vanuit het standpunt van de opleiders

In het geval van nieuwkomers zien de opleiders zich vooral geplaagd voor het probleem van de beperkte talenkennis. Maar de communicatie kan ook bemoeilijkt worden door het gebrek aan referentiepunten bij de opleider op diverse terreinen :

- het opleidingssysteem in het land van herkomst en de equivalentie van de diploma's;
- de taken, functies en niveaus van verantwoordelijkheden die verbonden zijn aan bepaalde beroepen kunnen van land tot land verschillend zijn;

- het ambachtelijke niveau dat vastzit aan bepaalde traditionele beroepen.

Een opleider moet dus breed geschakeerd inzicht hebben om zijn taak als begeleider effectief te kunnen uitoefenen.

Tenslotte is het noodzakelijk als begeleider in de gaten te hebben dat de verwachtingen compleet anders kunnen liggen. De relatie tussen opleider / leraar en lerende is in de meeste landen waar deze jongeren vandaan komen, volstrekt anders. De hiërarchie overheerst daar meestal nog. Ban interactiviteit en het vrij uitspreken van opvattingen is niet bekend. De lerende verwacht vaak dat kennis en oplossingen van “bovenaf” aangereikt worden. De opleider moet zich hiervan tenminste bewust zijn, om leerblokkeringen te voorkomen.

3. DE STERKE PUNTEN DIE DE GELIJKHEID VAN KANSEN DICHTERBIJ KUNNEN BRENGEN

Om de obstakels te omzeilen of te overwinnen, zal de aanpak van actief burgerschap moeten kunnen steunen op de sterke punten die door de transnationale partners zijn geïdentificeerd.

VANUIT HET STANDPUNT VAN DE JONGEREN

Hun belangrijkste sterke punt is het jong-zijn op zichzelf, met alles wat deze situatie aan dromen over de toekomst veronderstelt en de gave om projecten op te zetten.

Het gaat erom te vertrekken vanuit de verlangens van de jongeren om hun motivatie te ondersteunen en vast te houden om tot actie te komen, en om ze te begeleiden van fase naar fase om telkens een resultaat te bereiken, dat ze weer motiveert om verder te gaan.

Opleiders moeten zich bewust zijn van de kwetsbaarheid van jongeren in sociaal moeilijke omstandigheden, omdat deze telkens weer opnieuw verleid worden tot alternatieve oplossingen, die vaak in de sfeer van de illegaliteit liggen. De opleiders / begeleiders steunen op een minimale motivatie, om telkens weer realiseerbare doelen te stellen en te bereiken. Deze minimale motivaties zijn o.m. :

- het verlangen om sociaal vooruitgang te boeken, de wil om toch tot het systeem te behoren (dit laatste is in elk geval aanwezig bij de jonge nieuwkomers);
- de behoefte aan erkenning, de behoefte om als gelijke te worden gezien met de mensen van het ontvangende land;
- het verlangen om het geleerde, zowel individueel als in groep, een waarde te geven en om een zekere competitie aan te gaan met jongeren uit het land van herkomst;
- de behoefte enige zelfstandigheid op te bouwen, ook ten opzichte van de familie, en de trots om zijn eigen leven vorm te geven.

Om van deze motivaties dankbaar gebruik te maken, zal de opleider handig inspelen op deze kwaliteiten : openheid van geest, nieuwsgierigheid, creativiteit en verbeeldingsvermogen, de bekwaamheid om zich als groep te manifesteren.

VANUIT HET STANDPUNT VAN DE SOCIALE OMGEVING

In onze samenlevingen, ondanks allerlei racistische manifestaties en vreemdelingenhaat, heerst in het algemeen een sfeer van openheid ten opzichte van mensen uit andere culturen en andere rassen. Tegenover alle uitingen van intolerantie, reageert de meerderheid krachtig en duidelijk, waaruit een sterke gehechtheid blijkt aan de democratische waarden.

Naast de rol die de media onmiskenbaar spelen, blijkt ook het toerisme een positieve invloed te hebben op het denken en doen van de mensen. Men reist naar allerlei bestemmingen, inclusief die landen waar de immigranten vandaan komen. Men weet niet alleen meer dan ooit tevoren over die andere landen en andere culturen, maar men leert ze ook beter kennen.

Bovendien zijn vele burgers in onze landen zich ervan bewust dat onze economieën buitenlanders nodig hebben om in diverse sectoren de boel draaiende te kunnen houden. Men zich over het algemeen bewust van de problemen die de snel evoluerende vergrijzing in de nabije toekomst kan betekenen.

De positieve effecten van de Europese integratie op de mentaliteitsverandering van de mensen ten opzichte van inwoners van een andere lidstaat is genoegzaam bekend. Datzelfde proces zal zich wellicht snel en zonder al te veel problemen voordoen ten opzichte van de inwoners van de kandidaat-lidstaten uit Centraal- en Oost-Europese

Landen. Maar het grote “werk” betreft de houding ten opzichte van mensen uit landen met een cultuur die ver van onze cultuur afwijkt.

VANUIT HET STANDPUNT VAN DE OPLEIDERS/ BEGELEIDERS

De opleiders die met deze groep jongeren werken zijn meestal geporteerd door een echte wil tot openheid. Ze zijn bereid de kennis en de kundigheden te verwerven die hun in staat moeten stellen hun multiculturele instelling te valoriseren.

Overigens is het feit dat de gehanteerde pedagogische aanpak is gebaseerd op het individu in zijn integraliteit (in zijn geheel) – en dat is bij alle partners het geval – een sterke factor om tot zichtbare resultaten te komen.

VANUIT HET INSTITUTIONELE KADER

De wetten en de gevoerde politiek van de landen bevorderen de toegang tot de gelijkheid van de kansen.

Een geheel van juridische teksten – supranationaal, nationaal, lokaal, ...- garanderen degelijkheid van rechten en voorzien sancties bij niet nalevering van de wetten en bij discriminatie.

Bovendien is er vaak sprake van positieve discriminatie door :

- overheidssteun voor de beroepsopleiding en het in dienst nemen van de zogenaamde moeilijke doelgroepen;
- lokale acties om een intensieve begeleiding mogelijk te maken.

4. VOORSTELLEN OM DE TOEGANG TOT DE GELIJKHEID VAN KANSEN TE BEVORDEREN

Om te werken aan actief burgerschap in het kader van onze opleidingsacties en de begeleiding naar de arbeidsmarkt, stellen wij ons voor gemeenschappelijke pedagogische methoden te ontwikkelen, die echter ook recht doen aan de werkelijkheid van elk van de partners.

De te ondernemen acties hebben als belangrijkste doel de houdingen te beïnvloeden van :

- de jongeren
- de ondernemingen en de bedrijfsleiding
- het grote publiek

Deze aanpak hebben we gemakshalve **sociale marketing** genoemd.

Voorafgaand aan deze aanpak, willen we eerst tegemoet komen aan de behoeften van de opleiders / begeleiders en voorstellen ontwikkelen om hun didactische vaardigheden verder aan te scherpen.

Op het terrein van de pedagogiek en didactiek hebben alle partners kennis en ervaring. Het gaat erom alle verworvenheden te “kapitaliseren” en ze ten dienste te stellen van allen. Overwogen moet worden om het partnerschap uit te breiden en acties van disseminatie te voorzien.

De hoofdthema's in het kader van de bijscholing van opleiders / begeleiders zullen de volgende zijn:

- **Bijscholing van opleiders op het interculturele vlak.**

Om een stap verder te zetten op het terrein van de kennis van het publiek met wie gewerkt wordt. Om het impact te vergroten, zullen de begeleiders en alle andere sociale werkers meedoen in deze bijscholing.

- **Vorming van jongeren op het interculturele vlak.**

Om aan jongeren te verduidelijken wat de sociale mechanismen zijn in het land waar ze nu leven. Maar ook om hun eigen cultuur beter te leren kennen, waardoor jongeren hun eigen identiteit en hun plaats in de samenleving kunnen vinden.

- **Leren om een burgerschapsproject te integreren in een cursus beroepsopleiding.**

Didactisch is het handig de jongeren zo te betrekken, dat zij het werk doen. Dit verhoogt het impact en de internalisering.

- **Leren om de projecten te valoriseren en de resultaten te verspreiden in de richting van het grote publiek. .**